

льної служби кримінальної поліції була організована спеціальна служба, яка з 1984 р. реєструє повідомлення про комп'ютерні злочини, аналізує їх та проводить первинне розслідування. В США у складі ФБР організовано спецпідрозділ по боротьбі з цими злочинами. Створені такі підрозділи і в багатьох інших країнах. Необхідно постійно впроваджувати в системі службової підготовки працівників ОВС України практичні заняття для поглибленого вивчення характерних способів вчинення посягань в сфері використання автоматизованих електронно-обчислювальних машин та комп'ютерних мереж. Необхідно також постійно вивчати досвід роботи поліції інших країн, для цього проводити спеціалізовані міжнародні науково-практичні конференції, симпозіуми, семінари з питань викриття та розслідування комп'ютерних злочинів. Крім цього, дуже важливим є проведення стажування співробітників оперативних підрозділів, які займаються викриттям злочинних посягань в сфері обробки та використання комп'ютерної інформації, за кордоном в центрах підготовки фахівців боротьби з комп'ютерною злочинністю.

Список літератури: 1. Орлов П. І. Інформація та інформатизація: Нормативно-правове забезпечення: Науково – практичний посібник. Х., 2000. 2. Голубев В.О. Програмно-технічні засоби захисту інформації від комп'ютерних злочинів. Запоріжжя., 1998. 3. Біленчук П.Д., Котляревський О.І. Портрет комп'ютерного злочинця: навчальний посібник. К., 1997. 4. Науково-практичний коментар КК України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І.Хавронюка. К., 2001. 5. Васильєва В.С. Обслуживание ПК своими руками. Экспресс-курс. СПб., 2003. 6. Борковский А.Б. Англо-русский словарь по программированию и информатике (с толкованием): Ок. 6000 терминов. М., 1992. 7. Кримінальне право України: Особлива частина: Підруч. для студ. вищ. навч. освіти /М.І. Бажанов, В.Я. Тацій, В.В. Сташис, І.О. Зінченко та ін.; За ред. професорів М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. К., 2002.

Надійшла до редколегії 12.12.04

Л.В. ЛЕОНТЬЄВА

КУЛЬТУРНІ ПРАВА ЖІНКИ В ТЕОРІЇ ТРЬОХ ПОКОЛІНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ

Самостійною групою прав і свобод людини і громадянина в системі прав і свобод, передбачених Конституцією України, є культурні права й свободи.

Актуальність розгляду культурних прав жінок в теорії трьох поколінь прав людини полягає в тому, що за своїм змістом ці права і свободи – це суб'єктивні права жінки, а також певні можливості доступу до духовних здобутків свого народу і всього людства, їх засвоєння, використання і участь у подальшому їх розвитку. У найбільш значущому розумінні, ці права за своєю суттю є мірою духовності, яку держава гарантує особі із врахуванням умов її життя й діяльності суспільства в цілому. Цією проблемою займаються українські вчені В. Довженко, О. Кобець, К. Левченко, В. Кушаків, О. Вороніна.

Загальновизнано, що права першого покоління – це так звані негативні права, оскільки реалізація таких прав потребує захисту від втручання дер-

жави, вони забезпечені судовим захистом на національному та міжнародному рівнях і надають можливість застосування правових санкцій (політичні права жінки). До другого покоління відносяться позитивні права (такі, як культурні і соціально-економічні права), які вимагають певних дій з боку органів держави в інтересах особи щодо створення спеціальних програм та упровадження відповідного організаційно-правового та фінансового механізму для їх забезпечення.

Після другої світової війни почало формуватися третє покоління прав людини, які, за висновком вчених, є колективними правами, і можуть здійснюватись не окремою людиною, а колективом, спільнотою, асоціацією («право солідарності», «солідарні права») [1, с.15].

Повертаючись до культурних прав жінки як до прав, які належать до другого покоління прав людини, потрібно зазначити відому позицію зарубіжних вчених і політиків, згідно з якою культурні права не можуть визначатися як суб'єктивні, а відтак не можуть бути захищені в суді. З огляду на таке тлумачення, деякі держави не приєдналися до Міжнародного пакту про соціальні, економічні та культурні права, вважаючи його норми лише бажаним «взірцем», а не юридичними обов'язками.

У ст.10 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок передбачається, що держави – сторони вживають усіх відповідних заходів для того, щоб ліквідувати дискримінацію щодо жінок та забезпечити їм рівні права з чоловіками в галузі освіти [2, ст. 10].

Право на освіту гарантується ст. 53 Конституції України. Зміст права на освіту в найзагальнішому вигляді становить собою гарантовану можливість громадянинові одержати середню, загальну, середню професійну та вищу освіту в державних та комунальних навчальних закладах [3, с.297]. Підтвердженням реалізації права жінок на освіту можуть бути наступні дані: у 2000/01 навчальному році на 10 тис. мешканців України припадало 1358 учнів середніх загальноосвітніх закладів (673 – дівчат і 685 – хлопців), 104 учні професійно-технічних навчальних закладів (відповідно 43 і 64), 396 студентів вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації (212 і 184).

На початку 2000/01 навчального року дівчата становили 49% загальної кількості учнів закладів середньої освіти, а серед студентів вищих навчальних закладів – 53%. Таким чином, вищою освітою було охоплено 52,9% жіночого і 46,1% чоловічого населення віком 18–22 роки. На рівні аспірантури та докторантури частка жінок за останні роки збільшилась. Так, у 1995 році серед аспірантів жінки становили 45%, у 2000 р. – 48%, а серед докторантів 26 і 32% [4, с.49].

Згідно із «Переліком посад педагогічних і наукових працівників» від 14.06.2000 р. із змінами, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 р. № 432, та «Порядком надання молодим громадянам пільгових довгострокових кредитів для здобуття освіти» у вищих навчальних закладах за різними формами навчання, незалежно від форм власності, жінки мають рівний з чоловіками доступ до навчальних програм, іспитів, однакової кваліфікації, викладацьких кадрів, навчальних примі-

шень і обладнання та устаткування рівної якості, отримання стипендій, інших видів матеріальної допомоги на одержання освіти [4, с.199].

На виконання Указу Президента України «Про підвищення соціально-го статусу жінок в Україні» і згідно з «Національним планом дій щодо поліпшення становища жінок та впровадження гендерної рівності у суспільстві на 2001–2005 роки» Міністерством освіти і науки України розроблені заходи (Розпорядження МОН від 07.06.01р. №63 – 6), якими передбачено більш широке залучення жінок до активної участі в усіх сферах освіти, сприяння розкриттю їхніх інтелектуальних і творчих можливостей, проведення освітянських заходів, розроблення інформаційно – методичних матеріалів з питань збереження та зміцнення здоров'я жінок та інші. Також передбачено розробити програму підтримки молодих учених з метою забезпечення реалізації рівних можливостей жінок і чоловіків у науковій діяльності; започаткувати проведення щорічного конкурсу на найкращу наукову працю жінки – науковця тощо.

Але жінки України значно менше, ніж чоловіки, використовують можливість підвищення кваліфікації, що, безумовно, знижує їх конкурентоспроможність на ринку праці. Невисока активність жінок у процесі професійного зростання зумовлюється перш за все соціальними і економічними причинами.

Відповідно до Конституції України (ст.53) та Закону України «Про освіту» [5, с.227] (ст.3, п.1; ст.35, п.1,2; ст.37) учениці середніх закладів освіти, які потребують соціальної допомоги та реабілітації, як і учні чоловічої статі, мають право навчатися вдома або в лікарняних закладах. Міністерством освіти і науки України розроблено «Тимчасове положення про індивідуальне навчання в системі закладів освіти», яким надається можливість отримати середню освіту всім громадянам України без обмежень, у тому числі і за ознакою статі. У таких випадках видається документ про освіту загального зразка. У вузах студентки, які з різних обставин (в т.ч. вагітність і пологи, хвороба тощо) не мають можливості навчатись без перерви, можуть користуватись академічними відпустками за визначеними законодавством підставами у порядку їх надання. Крім того, студентки, які залишили вищий заклад освіти, мають право у встановленому законом порядку відновити навчання.

Серйозна увага приділяється забезпеченню прав жінок на отримання професійно – технічної освіти. У 2000/01 навчальному році питома вага жінок, які навчались у професійно – технічних навчальних закладах, становили 40% загальної кількості учнів. Обмеження при прийомі жінок до професійно – технічних навчальних закладів поширюється лише на професії, пов'язані з виконанням важких робіт з шкідливими та небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосовувати працю жінок.

З метою координації заходів щодо відпрацювання технології підтримки малого підприємництва, зокрема серед жінок і молоді, сформовані організаційні структури на регіональних рівнях. Спільним наказом Міністерства освіти і науки України і Міністерством соціальної політики та праці України, визначено перелік базових навчальних закладів з розробки і впро-

вадження модульної системи навчання та проведено низку семінарів з цього питання.

Для забезпечення соціального захисту жінок та їх зайнятості, Міністерством освіти і науки України було організоване професійне навчання, в тому числі на базі професійно – технічних навчальних закладів. Навчання проводилось переважно з робітничих професій, які користуються попитом на ринку праці регіонів. Здебільшого, це такі професії, як кравець, секретар – друкарка, офіціант, кондитер, швачка, вишивальниця, перукар тощо. З урахуванням потреб ринку праці в два рази збільшились обсяги підготовки кваліфікованих робітників для соціальної сфери, туризму, сфери готельного господарства, побуту, комунальної служби, малого підприємництва, що сприяє конкурентоспроможності, в першу чергу, жінок на ринку праці. Випуск 2001 року за професіями, які надають можливість для самозайнятості, становив 10,5 тис. осіб.

Останнім часом у вищих навчальних закладах освіти підвищилась увага до проблеми, яка знайшла своє відображення, зокрема, в Національному плані дій. З другої половини 90-х років, у зв'язку з виконанням Національного плану дій, у вищих навчальних закладах України стали активно впроваджуватись теми з гендерної та фемінілогічної проблематики. Крім того, вже є досвід з розробки та використання в академічному процесі спеціальних курсів з гендерних питань, але викладаються вони на сьогодні лише в деяких університетах Києва, Харкова, Одеси, Львова. Зараз у п'яти містах України працює вісім центрів та лабораторій з гендерних досліджень, які значною мірою сприяють формуванню гендерної культури населення. Велика робота в цьому напрямі проводиться також у межах проекту «Гендерна освіта в Україні» за програмою ПРООН «Гендер в розвитку». Мета цього проекту – розробка комплексної програми гендерної освіти в Україні, видання підручників з основ гендерних знань для середньої та вищої школи.

Рівність чоловіків і жінок у доступі до інформації освітнього характеру, та інформації стосовно планування сім'ї забезпечується в Україні завдяки впровадженню Програми планування сім'ї, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України у 1995 році. В обласних і міських центрах створено 485 кабінетів з планування сім'ї, 36 кабінетів з статевого виховання підлітків. Координує роботу цих закладів Український державний центр планування сім'ї, створений на базі Інституту педіатрії, акушерства і гінекології Академії медичних наук України [4, с.119].

З метою проведення роботи з вирішення вищезазначених проблем Указом Президента України від 26.03.2001 р. затверджено Національну програму дій «Репродуктивне здоров'я 2001–2005». Пункт 1 цієї програми передбачає розробку та подання Кабінету Міністрів України пропозицій щодо законодавчого врегулювання питань фінансування рекламної інформації про охорону репродуктивного здоров'я та здорового способу життя, в тому числі й планування сім'ї, за рахунок цільового спрямування на зазначену мету частки прибутку виробників алкогольних напоїв та тютюнових виробів. У пункті 5 вказано про сприяння збільшення у засобах масової

інформації соціальної реклами щодо питань збереження репродуктивного здоров'я.

Список літератури: 1. Болотіна Н.Б. Соціальне законодавство України (гендерна експертиза). К., 2001. 2. Конвенція ООН о ликвидации всех форм дискриминации относительно женщин // Сборник Международных договоров СССР. Вып. XXXVII. М., 1983. 3. Погорілко В.Ф. Конституційне право України. К., 2000. 4. Гендерний аналіз українського суспільства. К., 2001. 5. Закон України «Про освіту» // Відомості ВР України. 1998. № 34. 6. Левченко К.Б. Права жінок: зміст, стан та перспективи розвитку: Монографія. Х., 2001.

Надійшла до редколегії 21.12.-4

М.Н. Берізде

СТАДІЇ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЗА ЗВЕРНЕННЯМИ ГРОМАДЯН

Принципи, що забезпечують функціонування механізму реалізації права громадянина на звернення, діють не відразу всі, а на конкретних стадіях провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян. Тому основними частинами механізму реалізації суб'єктивного права громадян на подачу звернень є стадії цього виду адміністративного провадження, що у юридичній літературі визначаються як сукупність певних дій уповноважених на те державних органів, посадових осіб і громадян, об'єднаних обов'язком процесуальних цілей і задач, що стоять перед ними на даному етапі.

Запропонована Ю.М. Козловим класифікація є однією з перших у юридичній літературі і, у принципі, взята за основу в наступних дослідженнях деяких учених [1]. Разом з тим, хотілося б зауважити, що виділення в самостійну стадію аналіз скарг і заяв громадян та узагальнення досвіду з їхнього вирішення, на нашу думку, буде невірним, оскільки, незважаючи на величезну важливість цієї роботи для поліпшення діяльності органів виконавчої влади, у тому числі й органів прокуратури, тут не виникає правовідносин між громадянами й органами держави, оскільки аналіз і узагальнення досвіду вирішення цих видів звернень являє собою внутрішньоорганізаційну роботу і відбувається без участі громадян, тобто не є самостійною стадією в розвитку правовідносин між громадянином і органами виконавчої влади.

У провадженні за пропозиціями, заявами і скаргами громадян можна виділити наступні стадії: 1) порушення справи за пропозицією, заявою або скаргою (у залежності від форми подачі звернення – реєстрація письмового або заслуховування усного); 2) розгляд і перевірка фактів, що містяться в зверненні; 3) прийняття рішень за пропозицією, заявою або скаргою; 4) виконання прийнятого рішення по зверненню; 5) оскарження прийнятого рішення.

Організація провадження за пропозиціями, заявами і скаргами громадян, стан цієї діяльності в державних органах, у тому числі й в органах прокуратури є важливим показником належної компетентності даних органів і їхніх посадових осіб кваліфіковано відповідати на вимоги громадянина.